

PRIKAZI KNJIGA / BOOK REVIEWS

THE PROFESSIONAL SALVOR'S LIABILITY IN THE LAW OF NEGLIGENCE AND THE DOCTRINE OF AFFIRMATIVE DAMAGES

Autor: Mišo Mudrić

Münster, 2013., 368 str., izdavač: LIT Verlag

U izdanju izdavačke kuće *Lit Verlag*, u seriji *Schriften zum See- und Hafenrecht*, vol. 20 (Radovi o pomorskom i lučkom pravu), objavljena je u rujnu 2013. godine knjiga pod naslovom *The Professional Salvor's Liability in the Law of Negligence and the Doctrine of Affirmative Damages* (u prijevodu *Odgovornost profesionalnog spašavatelja za štetu i doktrina affirmative damages*) autora dr. sc. Miše Mudrića, docenta na Katedri za pomorsko i općeprometno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Autor ispituje pravnu problematiku odgovornosti profesionalnog spašavatelja za štetu prouzročenu nepažnjom pri pružanju usluga spašavanja na moru. Analiza je usmjerena na relevantno međunarodno pomorsko pravo (Konvencija o spašavanju iz 1989., Konvencija o ograničenju odgovornosti za pomorske tražbine iz 1976., Konvencija o građanskoj odgovornosti za štetu zbog onečišćenja mora uljem iz 1969. s Protokolom iz 1992.), na pravila o profesionalnoj odgovornosti u nacionalnim pravima Engleske i Velsa, Njemačke, Francuske i SAD-a te na standardne obrasce ugovora o spašavanju, pravni standard dužne pažnje, relevantnu sudsku praksu, sankcije za neuredno izvršenje ili neizvršenje ugovora te na metode izračuna ograničenja odgovornosti.

U prvom dijelu knjige iznesen je pravni i ekonomski okvir gospodarske djelatnosti profesionalnog spašavanja na moru. Autor prikazuje relevantne globalne statističke podatke (opadanje ukupnog broja spašavateljskih intervencija na moru, porast količine spašenih tereta i pogonskog ulja, odnosno izbjegnutih slučajeva onečišćenja, pad broja pružatelja profesionalnih spašavateljskih usluga na globalnoj razini, pad broja pomorskih nezgoda, porast ukupnih prosječnih troškova intervencija s obzirom na njihovu narav i sve veću složenost, odnos ukupnih godišnjih prihoda od usluga spašavanja i spašenih vrijednosti brodova i tereta, i sl.). Podaci su prikazani i uspoređeni u tablicama za pojedina razdoblja u rasponu od 1979. do 2011. te tekstualno obrađeni. Iz ovih prikaza čitatelj dobiva zornu sliku financijskog i praktičnog aspekta specifične gospodarske djelat-

nosti spašavanja u okviru globalnog pomorskog tržišta. Ujedno, autor daje i vrlo informativan prikaz statistike ukupne svjetske pomorske trgovačke flote i tereta prevoženih na brodovima u posljednjim desetljećima. Zatim slijedi uvodno pojašnjenje nekoliko specifičnih pravno relevantnih pitanja vezanih uz spašavanje, kao što su pravna definicija i elementi spašavanja, standardni obrazac ugovora i spašavanju – Lloyd's Open Form (LOF), posebna naknada, klauzula SCOPIC, idejni koncept nagrade za spašavanje okoliša od onečišćenja, pomorsko-osigurateljni aspekti spašavanja, uključujući i specijalno P&I osiguranje, uz osvrt na činjenicu da je gospodarska djelatnost spašavanja od javnog interesa, što utječe na blagonaklon odnos javnog poretka, uključujući i sudove, prema profesionalnim spašavateljima, zatim osvrt na činjenicu da je riječ o profesionalnoj usluzi te da se sporovi proizašli iz spašavanja pretežno rješavaju pred specijaliziranom institucionaliziranom arbitražom u Londonu. U dijelu teksta koji se odnosi na pomorsko-osigurateljne aspekte spašavanja, autor daje vrlo informativan prikaz relevantnih financijskih faktora i stanja na međunarodnim tržištima (re)osiguranja koji bitno utječu na pravno uređenje odnosa iz spašavanja (osiguranje odgovornosti spašavatelja, osiguranje nagrade za spašavanje u okviru pomorskog kaska i karga, osiguranje odgovornosti brodarka za posebnu naknadu za spašavanje i za SCOPIC itd.).

U drugom dijelu knjige autor analizira međunarodno pomorsko pravo spašavanja (međunarodne konvencije o spašavanju iz 1910. i 1989.), zatim Međunarodnu konvenciju o ograničenju odgovornosti za pomorske tražbine iz 1976. s Protokolom iz 1996. (dalje u tekstu LLMC) s posebnim osvrtom na pravo spašavatelja da ograniči svoju odgovornost za štetu. Analiziran je međuodnos Konvencije o spašavanju iz 1989. i LLMC-a, te su raspravljene potencijalne poteškoće kod primjene LLMC-a na slučajeve spašavanja. Ispitan je i odnos između Konvencije o spašavanju iz 1989. i Međunarodne konvencije o građanskoj odgovornosti za štetu zbog onečišćenja mora uljem iz 1969. s Protokolom iz 1992.

U trećem dijelu autor iznosi temeljitu komparativno-pravnu analizu ugovorne i izvanugovorne odgovornosti spašavatelja u pojedinim nacionalnim pravima, osobito po pitanju pravnih standarda dužne pažnje, propusta dužne pažnje i primjene sankcija za neuredno izvršenje odnosno za neizvršenje ugovora. Kod spašavanja, specifično je to što je za spašavatelja koji nepažnjom nanese štetu tijekom pružanja usluge spašavanja sankcija potpuni ili djelomični gubitak prava na nagradu za spašavanje, a ako prouzročena šteta premašuje iznos nagrade za spašavanje, onda spašavatelj duguje i odgovarajući iznos naknade štete (tzv. doktrina "*affirmative damages*"). Konvencija o spašavanju ne sadrži takve odredbe

koje bi preciznije definirale značenje pojmova dužne pažnje (“*due care*”), odnosno greške ili nepažnje spašavatelja (“*misconduct*”) pa interpretacija tih pravnih standarda ovisi o pravu nadležnog suda, čime se otvara mogućnost različite primjene Konvencije o spašavanju u različitim jurisdikcijama. Autor iznosi opći pregled osnovnih pravila odgovornosti za štetu i mogućih oblika popravljivanja štete te temeljnu analizu relevantnog zakonodavstva u doktrini i kroz reprezentativnu sudsku praksu, poglavito u četiri velika pravna sustava: njemačkom i francuskom kao reprezentativnim primjerima kontinentalnog europskog prava (eng. *civil law*) te engleskom i američkom sustavu pravne tradicije tzv. *common law*. Autor zatim nastoji izlučiti općenita mjerila odgovornosti spašavatelja, koja bi bila zajednička tim pravnim sustavima.

Rezultati znanstvene analize pregledno su i koncizno izneseni u zaključcima pod 22 točke. Autor primjećuje da u ekonomskom pogledu zahtjevi za naknadu štete protiv spašavatelja u praksi ne utječu na poziciju spašavateljne industrije u svijetu, već da je riječ o riziku koji je osigurljiv i kojim se stoga uspješno upravlja kroz međunarodno uobičajene pomorsko-osigurateljne aranžmane. Nadalje, autor zaključuje da spašavateljna industrija ima uvažan položaj i ulogu u okviru međunarodnog brodarstva, što se očituje i u ishodu diplomatske konferencije koja je iznjedrila za pomorstvo ključnu konvenciju LLMC. Naime, iskustva spašavatelja u vodećem primjeru engleske sudske prakse iz područja spašavanja, tj. presuda u predmetu *Tojo Maru, 1971.*, bitno su utjecala na odredbe ove konvencije o ograničenju odgovornosti za pomorske tražbine koja je od ključne važnosti za čitav sustav pomorskog prava i prava pomorskog osiguranja. Na temelju rezultata znanstvenog istraživanja, autor daje određene preporuke s ciljem razjašnjenja međunarodnog sustava odgovornosti spašavatelja u kontekstu primjene relevantnih međunarodnih pomorskih konvencija u različitim pravnim sustavima. Autor zaključuje da je spašavatelj u obvezi postupati s dužnom pažnjom, unatoč povišenom stupnju opasnosti i za samog spašavatelja, njegovu posadu, opremu i flotu, baš kao što proizlazi iz usporedne sudske prakse da su i službe poput policije, vatrogasaca, obalne straže i sl. također izložene odgovornosti za štetu koju prouzroče zbog propusta dužne pažnje prilikom intervencija. Spašavateljna industrija u tom pogledu ne bi trebala imati povlašten tretman u odnosu na ostale profesije, samo zato što je njena djelatnost povezana s određenim stupnjem opasnosti. Analiza općih pravila profesionalne odgovornosti, ugovorne i izvanugovorne, u usporednom pravu, pokazala je da su ta pravila jasna i da poznaju sankcije za slučajeve propusta profesionalne dužne pažnje. Ipak, prilikom ocjene odgovornosti spašavatelja treba uzeti u obzir sve činjenične okolnosti svakog pojedinog slučaja. Tako se ne može jednako cijiniti očeki-

vani stupanj dužne pažnje u kompliciranom i kompleksnom slučaju spašavanja s visokim stupnjem opasnosti po život i imovinu, odnosno u slučaju gdje se akcije spašavanja, primjerice, poduzimaju u uvjetima mirnog mora i povoljnih vremenskih uvjeta te u okruženju koje ne predstavlja takvu izravnu opasnost za osobe i imovinu. U prethodno opisanom slučaju ipak postoji opravdanje da se prilikom ocjene odgovornosti spašavatelja primijeni koncept olakotnih okolnosti za spašavatelja primjeren konkretnom činjeničnom stanju. Opisani pristup sukladno kojem nema opće blagonaklonosti prema spašavatelju i njegovoj odgovornosti profilirao se tek s pojavom specijalizirane spašavateljne industrije koja usluge spašavanja obavlja u okviru svoje redovne profesionalne djelatnosti s namjerom ostvarivanja profita. Prethodno tome, u ranijim stoljećima kada su akcije spašavanja poduzimali obični pomorci bez specijalne opreme i flote, očekivani stupanj dužne pažnje bio je niži i općenito se na sustav odgovornosti spašavatelja primjenjivao koncept olakotnih okolnosti. Autor je ustanovio da je u svim proučavanim pravnim sustavima prisutan pojam razumne osobe i razboritog stručnjaka koji se bez zapreke može primijeniti na profesionalnog spašavatelja, te u tom smislu ne bi trebalo biti problema za razumijevanje pravnog standarda dužne pažnje koja se očekuje od takvog profesionalnog spašavatelja. Tome u prilog autor iznosi bogatu sudsku praksu koja se tiče interpretacije i primjene standarda dužne pažnje spašavatelja. Nadalje, zajedničko je svim promatranim pravnim sustavima da se smatraju ništavnima sve eventualne odredbe ugovora o spašavanju kojima je cilj oslobođenje spašavatelja odgovornosti za štetu prouzročenu nepažnjom. Sukladno suvremenoj pretežitoj sudskoj praksi u svim analiziranim pravnim sustavima, zaključak je da se od profesionalnog i neprofesionalnog spašavatelja očekuje da postupaju s dužnom pažnjom, ali da je taj standard viši kod profesionalnog spašavatelja, što je u skladu i s općim načelima profesionalne odgovornosti, tj. pažnja dobrog stručnjaka predstavlja viši standard od pažnje dobrog domaćina. Navedeno jednako vrijedi za ugovorno i izvanugovorno spašavanje. Pri tome se zagovara pristup različit od pretežite *common law* prakse prema kojoj za ustanovljavanje odgovornosti spašavatelja za štetu treba dokazati uzročnu vezu između štete i ponašanja spašavatelja kao jedinog uzroka te štete. Autor, naprotiv, smatra da se odgovornost spašavatelja treba utvrditi i kad je do štete dovela kombinacija faktora, od kojih je jedan nepažnja spašavatelja, ali se ta nepažnja treba cijeliti prema svim relevantnim okolnostima pojedinog slučaja spašavanja. Autor se zalaže za ocjenu postojanja odgovornosti spašavatelja putem analize odnosa uložениh troškova i koristi postignute određenim postupkom spašavatelja, osobito u slučajevima spašavanja s naglim visokim stupnjem opasnosti. Takav se test sastoji u tome da se ispita je li

spašavatelj poduzeo dovoljno razumnih preventivnih mjera kako bi amortizirao učinak naglog povećanja stupnja opasnosti, pa se njegova odgovornost za štetu cijeni prema tome je li se moglo još nešto poduzeti u zadanim okolnostima slučaja što bi se prema standardnoj dobroj praksi spašavanja smatralo razboritim. Razlažući o sankcijama kod spašavateljeve odgovornosti za štetu, autor zaključuje da Konvencija o spašavanju iz 1989. ostavlja sudovima slobodu da primijene sve načine popravljavanja štete dostupne u domaćem pravu. Sankcije predviđene samom Konvencijom nisu detaljno definirane i njihov popis nije iscrpan, pa će izbor sankcije ovisiti o nadležnom sudu i pravu države suda. Stoga autor sugerira da bi sudovi trebali biti oprezni pri izboru sankcije u slučajevima spašavanja s elementom zaštite okoliša, kako se ne bi ugrozila svrha članka 14. Konvencije o spašavanju iz 1989. Prema doktrini "*affirmative damages*" sankcije se ne mogu primijeniti kada se dokaže da je kršenje obveze dužne pažnje posljedica izravne opasnosti ili iznenadne hitnosti koju nije uzrokovao sam spašavatelj, uz uvjet da se ni od prosječnog savjesnog profesionalnog spašavatelja ne bi moglo očekivati da povoljno razriješi takvu hitnu situaciju. Prema istoj doktrini, sankcija protiv spašavatelja se iznimno može primijeniti u slučaju kada je potpuni gubitak spašavane imovine bio izvjestan i neizbježan, ako se može dokazati da bi alternativni spašavatelji bili uspješni u spašavanju te imovine, što, dakle, predstavlja spašavateljevo kršenje odredbe članka 8(1c) Konvencije o spašavanju iz 1989. Konačno, autor temeljito kritizira nedostatke konvencije LLMC kada je riječ o ograničenju odgovornosti spašavatelja za štetu prouzročenu spašavateljevom nepažnjom, osobito nedorečenost Konvencije u pogledu pravilne metode izračuna svote ograničenja odgovornosti spašavatelja. Naime, nema jasnog pravila treba li se ograničenje primijeniti prije ili nakon prijeboja ukupnog iznosa štete i nominalnog iznosa nagrade za spašavanje. Na temelju provedene analize autor zaključno izvodi preporuke o primjerenoj metodi izračuna štete i ograničenja odgovornosti.

U okviru svog istraživanja, autor se referirao na oko 400 naslova iz međunarodne pravne znanstvene i stručne literature, oko 350 predmeta iz sudske prakse raznih zemalja, preko 30 izvora međunarodnog pomorskog prava i nacionalnog zakonodavstva raznih zemalja, te oko 200 primjera relevantne pravne i stručne dokumentacije (službeni dokumenti IMO-a, UN-a i drugih relevantnih međunarodnih organizacija i agencija, zatim međunarodnih interesnih udruženja, privatni dokumenti raznih zainteresiranih gospodarskih subjekata, dokumentacija i materijali sa stručnih i znanstvenih konferencija, seminara, simpozija i sličnih skupova itd.). Konačno, knjiga sadrži i nekoliko korisnih priloga kao što su tekstovi Međunarodne konvencije o spašavanju iz 1989. i LLMC 1976. s Proto-

kolom iz 1992., LOF2000, LOF2011, standardni skandinavski obrazac ugovora o spašavanju i još nekoliko primjera standardnih obrazaca ugovora o spašavanju iz raznih jurisdikcija, relevantna pravila japanskog i londonskog P&I kluba, te kompletnu dokumentaciju vezanu za Lloyd's Open Form, SCOPIC i specijaliziranu arbitražu za sporove iz LOF-a/SCOPIC-a u Londonu.

Ova knjiga, koja je rezultat autorova višegodišnjeg istraživanja u okviru doktorskog studija na Institutu Max Planck za poredbeno i međunarodno privatno pravo u Hamburgu, zasigurno je značajan znanstveni doprinos u području pomorskog prava, posebice prava spašavanja i predstavlja veoma vrijedno štivo, kako za znanstvenike koji se bave pomorskim pravom, tako i za stručnu čitalačku publiku iz privatne pravne prakse, gospodarstva, pravosuđa i javnih službi vezanih uz brodarstvo i pomorstvo.

Doc. dr. sc. Adriana Vincenca Padovan, znanstveni suradnik
Jadranski zavod Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Summary:

**THE PROFESSIONAL SALVOR'S LIABILITY IN THE LAW OF NEGLIGENCE
AND THE DOCTRINE OF AFFIRMATIVE DAMAGES**

Author: Mišo Mudrić

Münster, 2013, 368 pages, Publisher: LIT Verlag

*In September 2013, a monograph entitled *The Professional Salvor's Liability in the Law of Negligence and the Doctrine of Affirmative Damages* by Mišo Mudrić, Ph.D., Assistant Professor at the Chair of Maritime and General Transport Law of the Law Faculty, University of Zagreb, was published by Lit Verlag, in the book series *Schriften zum See- und Hafenrecht*, Vol. 20 (papers on shipping and harbour law).*

The author examines the legal aspects of the professional salvor's liability for damage caused by negligence while performing salvage services. The analysis focuses on the relevant international maritime law (Salvage Convention 1989, LLMC 1976, CLC 1969/1992), on the professional liability rules in the national legal systems of England and Wales, Germany, France, and the USA, and on the standard salvage contract forms, the legal concept of due care, the relevant case law, the sanctions for the salvor's breach of duty, and the methods of calculating the limitation of salvor's liability.

This book, which is a result of the author's doctoral research at the International Max Planck Research School for Maritime Affairs of the Max Planck Institute for Comparative and International Private Law (Hamburg, Germany), certainly represents a valuable doctrinal contribution in the field of maritime law, in particular the law of salvage, and an important source for maritime law researchers, as well as legal practitioners, and other professionals dealing with shipping and maritime affairs.